

DOUĂ DECENII DE LA ADOPTAREA MONEDEI EURO

Enache Tușa*

Abstract: *With the end of the Second World War, Europe was marked by a series of events that would shape the entire development of the second half of the 20th century. They will shape the second half of the 20th century. Thus, the world was divided into two antagonistic politico-military blocs that would face each other during the Cold War, but we must not forget the efforts made by the main players on the world political stage with the launch of the Marshall Plan in 1947. The road to the introduction of the euro was a reaction to the instability of the American currency in the European economy. This is how the Economic and Monetary Union took shape, which is one of the most important events in the economic history of the European Union.*

Keywords: the single currency, banking system, economic and monetary union, European Monetary Institute Euro Zone.

Introducere

În debutul crizei economice din 2008 în presa americană au apărut numeroase materiale în publicații de prestigiu precum „Los Angeles Times”, „The Wall Street Journal” și „The Atlantic Monthly”, care tratau problema crizei economice, dar propuneau și strategii de ieșire din situația critică. Există un interes major în gestionarea crizei economice în perspectiva fenomenului care a produs perturbări ale fluxurilor economice. Există și o depreciere serioasă a dolarului american care afecta piețele internaționale.

În Europa se pune problema gestionării crizei economice care se contura în contextul reculului crizei americane. Întrebările care dominau dezbaterile publice erau cele precum: cum evolua moneda euro și cum ar fi putut fi gestionată criza economică? cum ar fi trebuit să se contureze comunicarea asupra modului în care cetățenii europeni urmau să fie informați?

Odată cu sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Europa a fost marcată de o serie de evenimente care își vor pune amprenta pe întreaga evoluție a jumătății de secol XX. Astfel, lumea a fost împărțită în două blocuri politico-militare antagoniste, care se vor confrunta pe tot parcursul Războiului Rece, însă nu trebuie să uităm eforturile depuse de marii actori de pe scena politică mondială, prin lansarea în 1947 a Planului Marshall, cunoscut oficial ca *European Recovery Programm*, prin crearea la 1949 a Organizației

*Lect. univ. dr., Universitatea „Ovidius” din Constanța; e-mail: enachetusa@gmail.com

Atlanticului de Nord și prin sprijinirea reconcilierii franco-germane, dar și la decolonizare și la apariția „Lumii a treia”.

Drumul către adoptarea Euro a fost un răspuns la instabilitatea monedei americane în economia europeană. Așa s-a conturat *Uniunea Economică și Monetară*, care a reprezentat unul dintre cele mai importante evenimente din istoria economică a Uniunii Europene. Dar cum s-a ajuns la acest deziderat – adoptarea monedei unice europene ?

Premisele creării monedei unice

Politica monetară nu este comparabilă cu nici o altă politică din aquis-ul comunitar al Uniunii Europene, poate doar cu politica de apărare, „banii și apărarea fiind cele două atribute ale suveranității naționale”¹. Acesta este și motivul pentru care am scris acest articol, dat fiind faptul că evoluția monedei europene a fost gestionată de Uniunea Economică și Monetară, de la acordul de la Bretton Woods și până la adoptarea monedei euro. Prin urmare, această expunere va urmări evoluția integrării economice și monetare, urmată de prezentarea bancnotelor și monedelor euro și a modalităților de informare a cetățenilor cu privire la introducerea fizică a euro. Sistemul instituțional al Uniunii Economice și Monetare a fost structurat pe *Sistemul European al Băncilor Centrale* în mijlocul căruia se află Banca Centrală Europeană care au contribuit la adoptarea monedei unice euro. Integrarea economică și monetară s-a realizat în trei faze: faza I – sistemul Bretton Woods și Tratatul de la Roma; faza a II-a – 1969 - 1979 și faza a III-a – din 1979 și până în prezent. Sistemul Bretton Woods a reprezentat un punct de referință care a stat la baza planului Werner.

În urma negocierilor de la Bretton Woods au fost puse bazele Fondului Monetar Internațional al Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Organizația Europeană de Cooperare Economică și Uniunea de Plăți Europeană. Acordul de la Bretton Woods a fost un proiect ambițios, ale cărui rezultate nu au întârziat să apară. În perioada de după acordul de la Bretton Woods, Europa a cunoscut o perioadă de înflorire economică și socială.

Statele europene au ales să coopereze și astfel s-a ajuns la tratatul de la Roma, care a pus bazele *Comunității Economice Europene* și tratatul EURATOM. Aceste ocazii au creat Comitetul Monetar. Faza a II-a a fost marcată de inflația dolarului american, alimentat de izbucnirea crizei

¹ Helen Wallace, William Wallace, *Procesul politic în Uniunea Europeană*, Chișinău, Edit. Arc, 2004, p. 156.

economice, generată de războiul din Vietnam și de criza petrolului de la începutul anilor '70.

Aceste evenimente au determinat statele europene să ia decizii cu privire la politica de integrare monetară, astfel încât, în urma Reuniunii de la Haga, s-a decis extinderea Comunității Europene și aprobarea sistemului financiar. Raportul Werner² propunea crearea unei uniuni monetare pe 10 ani și o serie de trei criterii similare cu proiectul Uniunii Economice și Monetare. Planul a condus la crearea „șarpelui valutar”, urmat la scurt timp de încheierea acordurilor de la Bremen și crearea Sistemului Monetar European.

Faza a II-a este marcată de Raportul Cockfield³ și de Raportul Cechini⁴, prin care se propunea înlăturarea restricțiilor din calea liberei circulații a capitalului și conturarea pieței unice.

Raportul Delors este cel care a stat la baza realizării Uniunii Economice și Monetare (UEM). Uniunea Economică și Monetară a fost realizată în trei etape. Prima etapă a făcut posibilă liberalizarea circulației capitalului internațional, în cea de-a doua etapă a fost înființat un alt organism *Institutul Monetar European*. În etapa a treia a fost creat *Mecanismul Ratei de Schimb* precum și *Pactul de Stabilitate și Creștere Economică*.

În perioada postbelică s-a încercat o reconciliere politică și economică, însă, în mod paradoxal totuși, lipsa cooperării conduce la prăbușirea sistemelor monetare internaționale printr-o serie de factori cum ar fi: refuzul de a susține o monedă, răspunsurile divergente la șocurile economice, urmărirea politicilor economice independente și incompatibile cu menținerea ratei de schimb fixe – mai ales cu o mobilitate crescândă a capitalurilor⁵.

² Un grup condus de Pierre Werner, prim-ministrul Luxemburgului, a elaborat un raport care prezenta realizarea unei uniuni economice și monetare complete în termen de zece ani, conform unui plan cu mai multe etape. Obiectivul final era liberalizarea completă a mișcărilor de capital, convertibilitatea integrală a monedelor statelor membre și fixarea definitivă a cursurilor de schimb. Raportul a fost redactat cu ocazia summitului de la Haga în 1969, disponibil pe <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/79/istoria-uniunii-economice-si-monetare>

³ Raportul Cockfield era intitulat *Memorandum privind Desăvășirea Pietei Interne*. Raportul a fost redactat în 1985 și propunea măsuri pentru liberalizarea comerțului cu mărfuri produse de industria europeană. Tot cu această ocazie erau adoptate decizii pentru evoluția mai multor sectoare ale industriale care aparțineau statelor din Comunitatea Europeană.

⁴ Este un raport care a fost redactat în 1988 de către un grup de experți condus de economistul Italian Paolo Cecchini. Acest raport argumenta necesitatea creării unei piețe unice europene, dar analiza și costurile aferente acestui proces. Se argumenta în raport și necesitatea creării unei monede unice europene.

⁵ Andrew Brociner, *Europ amonetară, SME, UEM, moneda unică*, Iași, Edit. Institutul European, 1999, p. 4.

Unii autori susțin faptul că „sistemul Bretton Woods a furnizat modelul internațional iar dolarului SUA standardul monetar incontestabil”⁶, în timp ce alți autori, precum Costin Kirițescu, economist român, membru titular al Academiei Române, afirma că „soluția de la Bretton Woods este, fără îndoială, o soluție de compromis, însă un compromis care simpatizează mai mult cu sistemul etalon-aur, decât cu acela al etalonului-hârtie”⁷.

Cu ocazia Conferinței de la Bretton Woods⁸, este creat Fondul Monetar Internațional (FMI), pentru a gira și supraveghea noul sistem monetar internațional. Se înființează, de asemenea, Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD, devenită Banca Mondială), Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE) în 1948 (devenită Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică – OCDE – în 1961), pentru a gira ajutorul planului Marshall și Uniunea de Plăți Europeană, pentru a facilita comerțul în Europa.

Odată cu instabilitatea tot mai crescută a sistemului internațional și a inconsecvenței dolarului SUA a crescut și interesul pentru integrare monetară.

O lungă perioadă de timp, statele din CEE au trăit cu falsa impresie a unei uniuni monetare, având însă rate de schimb identice. Situația se schimbă în urma *Reuniunii de la Haga*, din 1969 „care a permis începerea negocierilor privind extinderea Comunității și a aprobat sistemul financiar al Comunității”⁹. Toate aceste criterii sunt similare cu proiectul Uniunii Economice și Monetare (UEM) de astăzi. „Totuși raportul sugerează o autoritate bugetară centralizată și nu o bancă centrală europeană, iar moneda unică rămâne o eventualitate”¹⁰.

La 7 iulie 1978 au fost adoptate acordurile de la Bremen, prin care s-a încercat să se ajungă la o strategie economică comună, care să reducă rata șomajului în statele membre, finalizate cu crearea Sistemului Monetar European (SME). La 13 martie 1979 intră în vigoare SME, bazat pe principiul parităților fixe, dar ajustabile între monedele naționale la care participă toate statele membre ale Comunităților, cu excepția Marii Britanii¹¹. În cadrul sistemului se introduce ECU-ul („European Currency Unit”), unitate de cont și

⁶ Hellen Wallace, William Wallace, Mark A. Pollack, *Elaborarea politicilor în UE*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p.157.

⁷ Costin C. Kirițescu, *Un secol de frământări monetare*, București, Edit. Enciclopedică, 1996, p. 46.

⁸ *Acordurile de la Bretton Woods*, în: <http://www.financiarul.ro/2008/11/08/acordurile-de-la-bretton-woods/>, accesat în 15 septembrie 2023.

⁹ Progresele realizate până la *Actul Unic European*: http://circa.europa.eu/irc/opocefact_sheets/info/data/how/evolution/article_7332_ro.htm, accesat în 5 septembrie 2023.

¹⁰ Andrew Brociner, *op. cit.*, p.4.

¹¹ Hellen Wallace, William Wallace, Mark A. Pollack, *op.cit.*, p. 10.

instrument de plăți și de rezervă, la care se raporta fiecare monedă participantă. ECU nu reprezenta decât un „coș monetar”¹² format din monedele tuturor statelor membre, folosit încontabilitatea internă a statelor. Mai precis, conform unei surse, Comisia Europeană calcula zilnic valoarea unui ECU ca medie aritmetică ponderată acursului de schimb al monedelor din componența coșului valutar, pe baza ratelor reprezentative ale dolarului american, comunicate de băncile centrale ale țărilor participante”¹³.

Ultima etapă a fost marcată de o serie de evenimente care aveau să aprofundeze cooperarea la nivel european. Astfel, necesitatea integrării financiar-bancare europene a condus la adoptarea a două importante rapoarte: raportul Cockfield (1985) și raportul Cecchini (1988). Raportul Cockfield a evidențiat necesitatea înlăturării restricțiilor în calea liberei circulații a capitalului internațional ca punct de plecare a realizării pieței comune și a serviciilor financiare. Raportul a propus „introducerea unei delimitări între ceea ce trebuia armonizat și ceea ce trebuia lăsat printr-o mutuală recunoaștere, ca reglementare națională”. Un exemplu clar îl constituie cazul *Cassis de Dijon*¹⁴. Acest caz a devenit un punct de referință, după ce a fost dezbătut în cadrul Curții Europene de Justiție. S-a stabilit că un produs (în acest caz, lichiorul francez de coacăze negre) vândut legal într-un stat membru, nu poate fi interzis într-un alt stat membru (în acest caz Germania). Excepția a apărut pe motive de sănătate publică, respectându-se așa-numitul principiu de recunoaștere reciprocă¹⁵.

Raportul Cecchini supranumit „Cartea Albă privind desăvârșirea pieței interne unice” examina toate beneficiile și costurile creării unei piețe unice în Europa, în conformitate cu dispozițiile tratatului de la Roma¹⁶. În iunie 1985 *Consiliul European de la Hanovra* urma să solicite președintelui *Comisiei Europene* (Jacques Delors), un raport cu privire la etapele propuse în realizarea *Uniunii Economice și Monetare* (UEM). *Raportul Delors*¹⁷ concludea că

¹² Pascal Fontaine, *Europa în 12 lecții*, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, 2007, p. 33.

¹³ Ramona Orăștean, *Economie monetară și financiară europeană*, Sibiu, 2010, p. 20.

¹⁴ *Cassis de Dijon Case*, în: <http://www.euro-know.org/europages/dictionary/c.html>, accesat în 6 iulie 2023.

¹⁵ Ramona Orăștean, *op. cit.*, p. 20.

¹⁶ Cecchini Report, în: <http://www.encyclo.co.uk/define/Cecchini%20Report>, accesat în 10 iulie 2023.

¹⁷ Raportul a fost redactat de Comitetul Delors (care a luat numele de la Jacques Delors, președine al Comisiei Europene la acea dată). Comitetul Delors și-a îndeplinit mandatul prin publicarea, în luna aprilie 1989, a unui raport privind „Uniunea Economică și Monetară în Comunitatea Europeană”. Printre alte propuneri, raportul a sugerat trei etape pentru realizarea Uniunii Economice și Monetare și a contribuit la dezvoltarea procesului

uniunea economică și monetară urma să fie realizată în trei etape distincte:

- etapa I (1 iulie 1990-1994)
- etapa II (1 ianuarie 1994-1999)
- etapa III (de la 1 ianuarie 1994)

Prima etapă în realizarea *Uniunii Economice și Monetare* urma să debuteze la 1 iulie 1990, când au fost eliminate toate restricțiile privind circulația capitalurilor între statele membre. Comitetul guvernatorilor băncilor centrale din statele membre ale Comunității Economice Europene (înființată în mai 1964) avea ca rol principal supravegherea cooperării monetare. În urma derulării *raportului Dellors*, a primit o serie de noi atribuții, cum ar fi consultarea și promovarea coordonării politicilor monetare din statele membre cu scopul stabilizării prețurilor. De asemenea, a stabilit un program de lucru până la sfârșitul anului 1993 și a definitivat mandatele acordate subcomitetelor și grupurilor de lucru aflate în jurisdicția sa. Pentru ca celelalte două etape să se concretizeze, se cerea revizuirea *Tratatului de la Roma*.

Prin urmare, în decembrie 1991, au fost convocate două conferințe interguvernamentale: prima dintre ele s-a concentrat pe UEM, iar cea de-a doua pe uniunea politică, ambele finalizate cu semnarea Tratatului de la Maastricht (Tratatul care instituia Uniunea Europeană), intrat în vigoare la data de 1 noiembrie 1993¹⁸. Cea de-a doua etapă a UEM a debutat cu înființarea *Institutului Monetar European* (IME), la Frankfurt, și care urma să fie compus din guvernatorii băncilor centrale ale țărilor membre ale Uniunii Europene. *Institutul Monetar European* a preluat atribuțiile Fondului European de cooperare monetară, a Comitetului Monetar și a Comitetului guvernatorilor băncilor centrale¹⁹.

Institutul Monetar European nu avea dreptul să intervină pe piața valutară sau să aplice politicile monetare din interiorul Comunității, rol care revenea autorităților naționale. Rolul IME se manifesta în pregătirea celei de-a treia faze a Uniunii Economice și Monetare având ca scop:

- consolidarea cooperării între băncile centrale;
- coordonarea politicii monetare;
- desfășurarea activităților pregătitoare necesare pentru înființarea Sistemului European al Băncilor Centrale (SEBC);
- examinarea politicii monetare și de schimb a statelor membre (cărora le adresează recomandări sau avize în acest sens);

de unificare monetară și economică, disponibil pe: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/access/todocuments/archives/delors/html/index.ro.html>

¹⁸ *Uniunea Economică și Monetară*, în: <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.ro.html>, accesat în 7 mai 2023.

¹⁹ *Institutul Monetar European*, în: <http://www.europeana.ro/index.php/2010/11/21/institutul-monetar-european-ime/>, accesat în 10 iulie 2023.

- aplicarea politicii monetare unice și introducerea monedei unice în cea de-a treia etapă.

Necesitatea apariției monedei unice europene

În luna decembrie 1996, *Institutul Monetar European* a înaintat Consiliului European un raport pe baza căruia acesta a elaborat o rezoluție privind noul mecanism al cursului de schimb (MCS II –adoptat în luna iunie 1997) și seria de elemente grafice aferente bancnotelor *euro* care au fost introduse în circulație la data de 1 ianuarie 2002.

În 1997 a fost creat Pactul de stabilitate și creștere economică pentru „a veghea la stabilitatea finanțelor publice, o cerință importantă pentru buna funcționare a UEM”²⁹. Ulterior, la data de 2 mai 1998, Consiliul Uniunii Europene a hotărât în unanimitate că 11 state membre îndeplinesc condițiile necesare pentru participarea la cea de-a treia etapă a UEM – adoptarea monedei euro, la data de 1 ianuarie 1999 și desemnarea membrilor Comitetului Executiv al *Băncii Centrale Europene* (BCE). Cele 11 state membre erau: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Portugalia, Spania și Țările de Jos.

Cea de-a treia etapă a reprezentat „nașterea monedei euro”²⁰. Ea a urmărit crearea unui Sistem European al Băncii Centrale, coordonarea politicii monetare, numele monedei unice euro și fixarea cursurilor de schimb pentru monedele celor 11 state membre participante (căror li s-a alăturat, de la 1 ianuarie 2001, în urma îndeplinirii criteriilor de convergență, și Grecia). Au existat însă state care au dorit să-și „păstreze suveranitatea monetară”, cum ar fi: Danemarca, Marea Britanie și Suedia, pentru a evita o devalorizare internă. Finalitatea a fost una mult așteptată –punerea în circulație în aceste 12 țări, la 1 ianuarie 2002, a bancnotelor și monedelor euro și retragerea din circulație, două luni mai târziu, a monedelor naționale.

În urma acestor etape urma să se țină cont de o serie de „criterii de convergență”, dezvoltate în *Tratatul de la Maastricht* și adoptate ulterior ca reguli permanente ale Uniunii Economice și Monetare, sub forma *Pactului de Stabilitate și Creștere*. „Criteriile de convergență din tratat erau o concesie necesară pentru anumite state membre, precum Germania cu a sa *Bundesbank*,

²⁰ *Pactul de Stabilitate și Creștere*, în: http://ec.europa.eu/economyfinance/economicgovernance/sgp/index_ro.htm, accesat în 1 iunie 2023.

care se temeau că UEM va fi inflaționistă dacă economiile participante nu erau pregătite din punct de vedere financiar”²¹.

Introducerea *monedei euro* a condus la numeroase dezbateri în forumurile europene, astfel încât s-a convenit că un stat care dorește să accedă în cea de-a treia etapă trebuie să respecte o serie de criterii de convergență. Cel de-al doilea set de criterii, de această dată economice, este subliniat în cadrul art. 121 al Tratatului care a instituit Comunitatea Europeană. Acest tratat pune în vederea statelor participante la *Uniunea Economică și Monetară* cinci puncte de eficientizare a politicii monetare:

- rata inflației monedelor naționale nu trebuie să depășească cu mai mult de 1,5% performanțele celor mai bune trei state membre din anul anterior;
- deficitul bugetar public anual nu trebuie să depășească 3% din PNB;
- datoria publică brută anuală trebuie să se încadreze în plafonul de maximum 60% din PNB;
- rata nominală a dobânzilor pe termen lung nu poate oscila cu mai mult de 2% în raport cu ratele dobânzilor medii ale celor trei state membre cu cea mai scăzută rată a dobânzilor;
- ratele de schimb trebuie să rămână stabile, în limitele marjei de fluctuație autorizate pentru cei doi ani anteriori²².

Conform pactului de stabilitate și creștere economică menționat anterior, un stat membru din zona euro care se expune unui deficit bugetar mai mare de 3% urma să fie supus sancționării. Articolul III-184, alineatul 1 arată că: „statele membre trebuie să evite deficiturile publice excesive”, iar în cadrul alineatului 5 se precizează faptul că „în cazul în care Comisia consideră că există un risc de deficit excesiv într-un stat membru sau că un astfel de deficit se poate produce, aceasta adresează un aviz statului membru în cauză și informează Consiliul în acest sens”²³.

Pe baza acestor rapoarte, statele care nu respectă orientările convenite sunt avertizate, apoi primesc recomandări și asistență sau după caz sunt sancționate (Consiliul poate emite obligațiuni și titluri, să limiteze împrumuturile acordate de Banca Europeană de Investiții către aceste state, să solicite statului cu deficit ridicat să constituie un depozit de dobândă și nu în ultimul rând, să aplice amenzi într-un quantum corespunzător)²⁴.

²¹ Aurel Ciobanu-Dordea, *Uniunea Economică și Monetară*, București, Edit. Centrul de Resurse Juridice, 2000, p. 139.

²² Hellen Wallace, William Wallace, Mark A. Pollack, *op. cit.*, p.10.

²³ *Constituția Europei*, București, Edit. Bogdana, 2004, p. 117.

²⁴ *Ibidem*, p. 121.

Noile state membre participante la proiectul Uniunii Economice și Monetare încă de la data aderării la UE, au demonstrat mai înainte dovada respectării tuturor criteriilor de convergență convenite prin *Tratatul de la Maastricht* și au participat la *Mecanismul Ratelor de Schimb* – ERM II, prin care să-și mențină monedele în limitele unui culoar de referință reciproc de +/- 2,25 din cursurile inițiale pentru cel puțin doi ani de la aderare, după care să adopte moneda unică euro, iar banca lor centrală devine componentă a *Eurosistemului*. Din momentul în care Germania avea „cea mai redusă inflație și cea mai puternică poziție din punct de vedere al rezervelor”²⁵, țările participante își stabileau moneda în funcție de marcă.

Noile state nu pot opta pentru clauza de opting out (de a rămâne în afara zonei euro după aderare), așa cum au procedat Marea Britanie, Danemarca și Suedia, ci sunt obligate într-un anumit interval de timp să adopte acele criterii de convergență mai sus menționate. Chiar dacă nu fac parte din zona euro, aceste state se bucurau de anumite beneficii în relația lor cu statele din zona euro. În Danemarca, decizia de a nu adera la zona euro a fost luată în urma unui referendum din anul 2000, unde populația a votat împotriva adoptării euro cu un vot de 53,2%. *Tratatul de la Maastricht* a adus cu sine înființarea *Comitetului Economic și Financiar* (CEF), al cărui scop îl reprezintă coordonarea politicilor dintre statele membre, cu rol consultativ la cererea *Consiliului Uniunii Europene* sau a *Comisiei Europene*.

Activitatea fundamentală pentru Consiliu a inclus evaluarea situației economico-financiare, coordonarea politicilor economice și fiscale, contribuții privind aspectele pieței financiare, politica ratei de schimb valutar și relația cu țările terțe, dar și cu instituțiile financiare internaționale. Acest Comitet reprezenta cadrul de dialog dintre Consiliu și *Banca Centrală Europeană*.

De asemenea, el oferă cadrul de desfășurare a întâlnirilor statelor membre din zona euro, cunoscute sub numele de *Eurogrupul*. Acest grup reunește miniștrii de finanțe ai statelor membre din zona euro, cu scopul de a supraveghea politicile financiare și bugetare ale statelor membre, de a adopta politici economice viabile și de a expune moneda euro în forumurile monetare internaționale²⁶.

Uniunea Economică și Monetară este, așadar, o strategie cu risc înalt, din cauza faptului că mecanismele sale de ajustare sunt încă slabe, iar divergențele economice încă persistă. Marile puteri își doresc prin intermediul acestui proiect ambițios să creeze o Europă mai unită și mai puternică, integrată atât

²⁵ Charles R. Morris, *Criza economică și profesiile ei*, București, Edit. Litera, 2010, p. 28.

²⁶ *Economic and Financial Committee*, în: http://europa.eu/efc/index_en.htm, accesat în 3 august 2023.

economic, cât și politic. O Europă în care ceea ce primează este un sistem politic comun, plural și transparent.

Bancnotele și monedele euro

Deși pregătirile pentru lansarea monedei euro s-au finalizat încă de la începutul anilor 1990, aceasta a fost pusă în circulație abia în 2002²⁷. Nașterea monedei unice a fost apreciată ca fiind cel mai important eveniment financiar, de la crearea *Sistemului de la Bretton Woods* și până în prezent²⁸. Diverși analiști avizați în materie au anticipat lansarea euro cu „sfidarea unui monopol”; aceasta a reușit să contracareze dolarul american²⁹ și să rămână în acest stadiu indiferent de fluctuațiile pieței, chiar și în contextul crizei actuale. La reuniunea Consiliului European de la Madrid, din decembrie 1995, s-a stabilit ca numele noii monede să fie Euro și ca simbolul acesteia să fie €, fiind inspirat de litera grecească „epsilon” și de faptul că E este prima literă din cuvântul „Europa”, iar cele două linii paralele simbolizează stabilitatea valutei³⁰.

În vederea alegerii graficii pentru bancnotele și monedele euro s-a organizat un concurs, tema câștigătoare fiind „Epocele și stilurile Europei”. Opinia publică a fost atent pregătită în vederea punerii în circulație a primelor bancnote euro. Astfel, Institutul Monetar European și Banca Centrală Europeană, în colaborare cu diverși parteneri naționali, au condus o campanie de informare a publicului – Campania Euro 2002.

La 1 ianuarie 2002, un număr de șapte bancnote au fost introduse în 12 state membre ale Uniunii Europene, având același design în toate țările din *zona euro*, fiecare bancnotă deținând o dimensiune și o culoare diferită (bancnota de 5 euro este cea mai mică, iar cea de 500 cea mai mare), ele circulând sub următorii determinanți numerali: 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500. În 1995, Consiliul IME a aprobat tema care urma să se regăsească în grafica bancnotelor euro: „Epocele și stilurile Europei”, reunind șapte perioade din istoria culturii europene: *clasic, romanic, gotic, renașcentist, baroc, rococo*, arhitectura modernă și arhitectura caracterizată prin utilizarea oțelului și a sticlei. S-a

²⁷ *Uniunea economică și monetară și moneda euro*, în: <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/romanian/C23/21/>, accesat în 3 august 2023.

²⁸ Dumitru Maziliu, *Integrare Europeană, Drept Comunitar și Instituții Europene*, București, Edit. Lumina Lex, 2006, p. 528.

²⁸ Cezar Bîrzea, *Politicile și instituțiile Uniunii Europene*, București, Edit. Corint, 2001, p. 87.

²⁹ *Cum a devenit Euro moneda noastră*, Frankfurt, Banca Centrală Europeană, 2007, p. 10.

³⁰ Cezar Bîrzea, *op. cit.*, p. 87.

încercat ca stilul adoptat pentru bancnote să nu interfereze cu un anumit specific național.

Datorită acestor considerente, pe fața bancnotelor sunt simbolizate ferestre, porți care reprezintă spiritul european deschis către cooperare, cât și arcuri, poduri, o hartă a Europei și steagul european. Cele 12 stele de pe steag reprezintă dinamismul și armonia dintre națiunile europene”. Ele au fost schițate de către artistul austriac Robert Kalina. Juriul care a ales conceptul său grafic a fost de părere că acesta „sugerează cu claritate ideea de monedă europeană. Cu toate că are la bază un singur concept grafic principal, acesta se remarcă prin selecția atentă și inspirată a caracteristicilor arhitecturale”⁴⁵. Pentru a complementa acest design pe spatele bancnotelor este simbolizat un pod, care reprezintă strânsa cooperare și comunicare dintre Europa și restul lumii. Bancnotele cuprind de asemenea: numele monedei unice, în latină (euro) și în greacă (eypo), inițialele *Băncii Centrale Europene* în cinci limbi diferite – BCE, ECB, EZB, EKT și EKP acoperind cele 11 limbi oficiale ale Uniunii Europene și simbolul © reprezentând drepturile de publicare.

Cele opt denominații ale monedelor se deosebesc prin dimensiune, culoare și grosime în funcție de valorile lor: 1, 2, 5, 10, 20 și 50 de cenți, cel care a creat designul acestora fiind Luc Luyckx. Acestea prezintă un design comun pe o față și un design specific fiecărei țări pe cealaltă față. De asemenea, fiecare stat membru al zonei euro poate să emită o monedă comemorativă de 2 Euro o dată pe an pentru a marca un eveniment important. Un exemplu în acest caz îl reprezintă Grecia și Finlanda.

Grecia a emis în 2004 o astfel de monedă, pentru a marca *Jocurile Olimpice de la Atena*, iar Finlanda a celebrat, în 2005, importanța înființării NATO și aderarea acestei țări la Uniunea Europeană³¹. Chiar dacă a înlocuit monedele naționale, în primă fază euro nu a fost decât o monedă scripturală, bancnotele și monedele naționale continuând să fie utilizate la efectuarea tranzacțiilor în numerar. Primele entități care au început să utilizeze *euro* au fost cercurile de afaceri și financiare, care au trecut printr-o lungă perioadă de acomodare și de trecere graduală la euro a tarifelor, plăților și sistemelor de contabilitate. Introducerea fizică a euro a reprezentat un proces complex care a antrenat un număr mare de resurse materiale și umane. IME și BCE au avut grijă ca fiecare cetățean să fie corect informat asupra introducerii noii monede prin intermediul campaniei Euro 2002.

Această campanie s-a axat pe aspectul monedelor și bancnotelor euro, pe elementele de siguranță (filigranul, firul de siguranță, numărul transparent,

³¹ Serge K. Gunye, *The Euro – a Currency of 300 million people*, New York, Edit. Novinka, 2004, p. 7.

perforațiile, holograma, numărul care își schimbă culoarea, banda iridiscentă) și pe trecerea la euro ca monedă fiduciară. Campania s-a bazat pe ideea de tip „megafon” de distribuire a informațiilor către diverse grupuri țintă prin intermediul partenerilor BCE. La rândul lor, statele din zona euro au început campanii proprii de informare, punând accentul îndeosebi pe rata fixă de schimb valutar dintre moneda națională și euro (apariția afisajului dublu al prețurilor în magazine³²) și pe pregătirile introducerii fizice a euro. S-a apelat la mass-media, distribuirea de calculatoare, broșuri informative, pliante de tipul cărților de credit, introducerea de linii telefonice, site-uri menite să faciliteze comunicarea. Moneda euro avea deja o aplicabilitate extinsă în fluxurile economice globale.

Avantajele utilizării monedei euro

Drumul către trecerea la moneda euro nu a fost unul lipsit de dificultăți. Introducerea monedei unice a fost văzută încă de la început ca o punte de legătură între economiile statelor membre, scopul principal fiind acela de a adânci cooperarea între partenerii mondiali. Începutul acestui proiect ambițios a fost privit cu foarte mult optimism, iar rezultatele nu s-au lăsat așteptate, moneda euro a devenit una dintre cele mai puternice monede internaționale care conduc economia mondială. În cele ce urmează vom analiza atât avantajele, cât și dezavantajele participării la zona euro, resimțite atât de persoane fizice, cât și de companii, ajungându-se la economii întregi.

În prezent zona euro include 20 de state (datele statistice din 2021): Austria, Belgia, Cipru, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Letonia, Lituania, Malta, Olanda, Portugalia, Slovenia, Slovacia, Țările de Jos³³. Totuși aderarea la zona euro rămâne un prim obiectiv, mai ales pentru statele din Europa Centrală și de Est. Nu trebuie să uităm că aceste politici monetare favorizează îndeosebi statele din Vest, care sunt puternic industrializate, iar încercarea statelor în curs de dezvoltare de a accede la euro este relativ „forțată”, mai ales că după cum afirmă analistul Admiral Market, Cristian Cochintu, „dobânda va fi mereu prea mare pentru țările mici și prea mică pentru țările puternice”³⁴. Dacă aceste state ar primi ajutorul necesar pentru a se pune la punct cu toate criteriile de convergență nominală

³² Comisia Europeană, *O Europă, o monedă – Drumul către Euro*, Luxemburg, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, 2009, p. 19.

³³ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using_euro_ro, accesat în 14 septembrie 2023.

³⁴ Mihai Ghenceanu, *Avantajele și dezavantajele trecerii la euro*, în: <http://www.informatia-zilei.ro/sm/economic/avantajele-si-dezavantajele-trecerii-la-euro/>, accesat în 5 mai 2023.

(adoptate la Maastricht), am reuși cel puțin să reducem decalajul economic existent între membrii Uniunii Monetare. Revenind însă la beneficiile care decurg din apartenența la zona euro, trebuie să subliniem faptul că statele din interior se pot împrumuta mai ieftin de pe piețele internaționale, în condițiile în care moneda euro își menține fluctuațiile economice la un nivel constant, care îi crește credibilitatea. De altfel, această „cultură de stabilitate” din cadrul zonei euro, consacrată prin UEM, „a asigurat linia directoare în dezbateri pe probleme majore, cum ar fi reformele pe piața forței de muncă și modificările regimurilor naționale de pensii”³⁵.

În primul rând, existența unei monede unice ne scutește de necesitatea schimburilor valutare precum și de cheltuielile aferente acestui procedeu. Schimburile monetare devin astfel stabile, fără a mai cauza un blocaj în comerțul intra-european. Eliminarea costului de convertibilitate reprezintă un alt atu al adoptării euro, în condițiile în care „conform unor calcule, anterior introducerii monedei euro aceste costuri se ridicau la circa 0,4% din Produsul Național Brut al statelor membre”³⁶.

Avantajele intrării în zona euro ajută și la eliminarea riscului valutar, dispariția atacurilor speculative care determină reducerea ratei dobânzilor a mișcărilor de capital, inclusiv omogenitatea disciplinară a ratelor de schimb pe termen scurt dată de utilizarea unei monede internaționale. Moneda unică asigură și o stabilitate a prețurilor și facilitează compararea prețurilor și intrarea pieței la care se adaugă câștigurile de credibilitate datorită construirii unui sistem monetar stabil³⁷. Pe de altă parte apartenența la zona euro ridică și costuri economice suplimentare. Procesul de europenizare (de aliniere la condiționalitățile formale și informale ale UEM) este unul asimetric, statele care doresc să adere la moneda unică, trebuie să îmbrățișeze aquis-ul comunitar existent în acest domeniu, neavând aceeași egalitate de șanse ca și primele state membre ale *Uniunii Economice și Monetare* care au putut să negocieze în faza de pre-aderare condițiile prin care să păstreze controlul asupra politicilor macroeconomice³⁸.

Politica monetară devine una pentru toți, fără a ține cont de eventualele descentralizări ale Uniunii Monetare. În aceste circumstanțe și în condițiile crizei economice actuale, neapartenența la zona euro se dovedește a fi un avantaj. Însă o politică autonomă nu conduce în mod obligatoriu la reducerea

³⁵ Simon J. Bulmer, Claudio M. Radaelli, *The Europeanization of National Policy?*, în „Queen's Paperson Europeanization”, no. 1/2004, p. 2.

³⁶ Florin Bonciu, *Europa monetară*, București, Edit. Lumina Lex, 2001, p. 143.

³⁷ *Ibidem*, p. 154.

³⁸ Vasile Pușcaș, Marcela Sălăgean, *România și Uniunea Europeană post tratatul de la Lisabona*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2010, p. 135-137.

decalajelor economice. Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că zona euro este mult mai constrângătoare decât mecanismul etalon aur din perioada interbelică, moment în care țările puteau să renunțe la o paritate în raport cu aurul, folosindu-se de propria lor politică monetară. Supraviețuirea în interiorul zonei euro se face pe principiul respectării criteriilor de convergență reale de la Maastricht, mult mai competitivă decât ne putem imagina³⁹.

Alte dezavantaje notabile constau în posibilitatea dezvoltării unor atacuri speculative care să influențeze negativ resursele valutare ale țării, posibilitatea creșterii prețurilor și tarifelor și posibilitatea ca exportatorii care se alimentează strict de pe piața internă să întâmpine dificultăți ca urmare a deprecierei monedei naționale. În urma enumerării acestor beneficii și dezavantaje, putem conchide dacă este mai avantajos să adoptăm moneda unică sau nu. Răspunsul este mult mai complicat decât credem, deși la prima vedere am putea să înclinăm către avantajele, însă moneda unică are costurile și riscurile sale. Ținând însă cont de faptul că euro nu mai constituie doar o simplă monedă scripturală, odată cu lansarea sa la data de 1 ianuarie 2002, putem aprecia faptul că atunci avantajele valorau mai mult decât dezavantajele. Pentru eurosceptici, dezavantajele integrării în zona euro sunt mai mari decât avantajele pe care o monedă unică le poate aduce. Urmează să analizăm îndeaproape acest aspect pe cazuri concrete și în ce situație ne putem da seama dacă o politică este formulată să dureze sau nu în situațiile de criză ? Toate crizele capitalismului desfășurate până în prezent nu au făcut decât să ne facă să privim aceste etape ale istoriei ca pe un *deja-vu*. O etapă în care statele se luptă pentru cooperare și consens și pentru găsirea unor măsuri urgente care să oprească pierderi irecuperabile.

Concluzii

În prima parte am arătat cum după cel de-al Doilea Război Mondial, statele și-au pus forțele în slujba cooperării mai pașnice. Conferința de la Bretton Wood a fost un exemplu în această direcție, ea a furnizat modelul internațional către însușirea unui mecanism de facilitare a cooperării economice, financiare și comerciale. Realitățile lumii s-au schimbat, odată cu apariția de actori statali care se luptă pentru hegemonie, prin urmare și economia mondială s-a diversificat. America este prima care a renunțat la cursul fix al monedelor și la etalonul-aur, optând pentru flotarea controlată a cursurilor de schimb. Pentru restul statelor, renunțarea la cursul fix a fost văzută

³⁹ Paul de Grauwe, Vladimir Lavrač, *Inclusion of Central European Countries in the European Monetary Union*, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, p. 207.

ca o constrângere dureroasă. Tratatul Uniunii Europene, raportul Werner, acordurile de la Bremen, alături de rapoartele Cockfield și Cechinni, la care se adaugă raportul Delors, nu au făcut decât să ne apropie pașii către crearea UEM. Acest proiect a dat naștere la numeroase teorii privind zona monetară optimă, costurile și beneficiile UEM, reacția acestuia în fața șocurilor, existența unor mecanisme auxiliare de ajustare a politicii monetare, dar și altele.

Drumul urmat de moneda euro nu a fost ușor. Toți au așteptat cu nerăbdare finalizarea ambițiosului proiect al unei Uniuni Economice și Monetare și introducerea pe piață a monedei unice euro. Euro nu a făcut decât să adâncească sentimentul de apartenență la spațiul european și să creeze iluzia unei cooperări solide.

Credulitatea cu care am acceptat hegemonia pieței fără reguli și docilitatea cu care am trăit în perioada anterior capitalistă, sunt fețe ale aceleiași monede. Singura garanție împotriva acestui tip de societate liberală în care trăim, o societate fără reguli fixe, este aceea de a construi instituții democratice și să participăm în viața lor în mod susținut. Poate că dacă eram mai atenți la acest aspect, criza ar fi lovit mai ușor în Uniunea Europeană. În schimb membrii au subliniat importanța respectării celor cinci criterii de convergență de la Maastricht, în fața cărora am închis ochii când a venit vorba despre Grecia. Consecința a fost, desigur, îndatorarea Greciei într-atât încât a intrat în faliment. Uniunea Europeană nu a avut încotro și împreună cu FMI au decis să-i acorde împrumuturi semnificative, cu scopul salvării euro de la o posibilă depreciere majoră.

Majoritatea argumentelor pe care le-am folosit în această lucrare pentru a determina de la ce anume a pornit această criză au ținut cont de tezele capitalismului și de faptul că sistemul financiar internațional a reprezentat un factor cheie în valorificarea crizei.

Criza financiară ne-a demonstrat faptul că Banca Centrală Europeană nu a fost suficientă pentru a garanta stabilitatea financiară și a expus deficiențele din cadrul legislativ de supraveghere financiară și de reglementare. Pe parcursul acestei lucrări am analizat toate punctele tari, dar și punctele slabe ale adoptării monedei unice euro și am concluzionat prin a răspunde la întrebarea dacă moneda unică euro continuă să fie sau nu o atracție pentru statele care nu fac parte din zona euro.

Guvernele naționale și organizațiile financiare regionale și internaționale au cooperat și au adoptat soluții anti-criză și în același timp, au evitat extinderea crizei, fără a crea o economie izolată de economia altor state și fără a apela la un protecționism extrem. În Europa, statele au luat decizii anti-criză la nivelul Uniunii Europene asistate de Fondul Monetar Internațional, care a facilitat

obţinerea de pachete de ajutorare economică.

Uniunea Europeană are un deosebit impact asupra politicilor statelor membre, de aceea orice decizie adoptată la nivel de comunitate îi afectează pe toţi ceilalţi în egală măsură. Am observat pe parcursul acestei lucrări faptul că UE este direct implicată în fenomenul crizei, de altfel, ori de câte ori în istorie au existat disparităţi pe pieţele financiare americane, mai devreme sau mai târziu şi Europa a fost prinsă în acest cerc vicios.

Concluzia este că în momentul în care producţia este înlocuită cu speculaţia financiară, aceasta conduce la regres şi nu ar trebui să ne mai mire cum am ajuns în situaţia în care ne aflăm astăzi. Ruptura dintre producţie şi instrumentele economico-financiare a generat instabilitatea pieţelor, la care se adaugă multe alte fenomene economice şi sociale cu un impact negativ asupra cetăţenilor: şomaj, scăderea standardului de viaţă, dispariţia moralităţii şi a securităţii sociale şi marginalizarea culturii. Moneda unică europeană (euro) a contribuit la consolidarea economiei europene şi a colaborării între statele membre ale Uniunii Europene.